

BANCA
NAȚIONALĂ
A ROMÂNIEI

Sondaj privind accesul la finanțare al companiilor nefinanciare din România

Decembrie 2020

Sondaj privind accesul la finanțare al companiilor nefinanciare din România

Decembrie 2020

NOTĂ

Toate drepturile rezervate.

Reproducerea informațiilor este permisă numai în scopuri educative și necomerciale și numai cu indicarea sursei.

Banca Națională a României
Str. Lipscani nr. 25, cod 030031, București
tel.: 021/312 43 75; fax: 021/314 97 52

ISSN 2458-0562

Cuprins

Sinteza	5
A. Accesul la finantare al companiilor nefinanciare	6
B. Capacitatea companiilor de a face fata unor evolutii financiare nefavorabile	10
B1. Perceptia companiilor asupra unor evolutii nefavorabile privind costul finantarii (rata dobânzii)	10
B2. Perceptia companiilor asupra unei evolutii nefavorabile a cursului de schimb al monedei nationale in raport cu moneda euro	13
Anexa: Metodologie sondaj	15

Sinteză

Sondajul privind accesul la finanțare al companiilor nefinanciare din România (FCNEF) surprinde opiniile sectorului real¹ cu privire la: (i) cele mai presante probleme în desfășurarea activității; (ii) percepția privind costul finanțării; (iii) percepția asupra implicațiilor unei posibile aprecieri/deprecieri a monedei naționale. Principalele concluzii ale analizei sunt următoarele:

- Factorii determinanți pentru activitatea firmelor din România au înregistrat evoluții mixte. Influența incertitudinii provocate de pandemia COVID-19 a rezultat într-o proporție majoritară de firme care să perceapă o înrăutățire a situației economice la nivel național sau a situației sectorului de activitate din care face parte compania. Totuși, majoritatea firmelor au apreciat că relațiile acestora cu furnizorii, clienții sau cu instituțiile financiare fie au rămas nemodificate, fie s-au îmbunătățit, iar perspectivele companiei de dezvoltare, în general, nu au fost afectate.
- Lipsa cererii, costurile cu forța de muncă, disponibilitatea forței de muncă calificate și costurile de producție rămân cele mai presante probleme ale companiilor. IMM sunt cel mai afectate de lipsa cererii, în timp ce pentru corporații disponibilitatea forței de muncă reprezintă problema cea mai stringentă.
- Având în vedere efectele negative generate de pandemia COVID-19, nevoia în creștere de lichiditate a companiilor s-a concretizat în reducerea semnificativă a ponderii companiilor care au declarat că nu au nevoie de finanțare de la instituțiile financiare, comparativ cu exercițiul precedent. Cu toate acestea, peste trei sferturi dintre companiile nefinanciare au declarat că nu dețin credite în lei sau în euro.
- Referitor la costurile la care ar fi dispuse să contracteze un împrumut, în euro sau în lei, mare parte dintre companii au ales niveluri ale dobânzilor inferioare celor practicate de bănci la creditele existente. În structură, se remarcă faptul că firmele de dimensiuni mari beneficiază de costuri de împrumut mai reduse comparativ cu IMM.
- Percepția companiilor asupra unei eventuale deprecieri a monedei naționale a fost mixtă: firme care consideră că sunt deja afectate de paritatea euro-leu (44 la sută) și întreprinderi care nu ar fi afectate de niciun nivel al deprecierii monedei naționale (36 la sută).

¹ Eșantionul utilizat în *Sondajul FCNEF* conține circa 11 000 de companii nefinanciare, este reprezentativ la nivel național și regional, iar extragerea companiilor incluse în sondaj este realizată prin procedee statistice specifice cu respectarea criteriilor privind: (i) clasa de mărime a companiei (microîntreprinderi, întreprinderi mici, întreprinderi mijlocii și corporații), (ii) sectorul de activitate (conform CAEN Rev. 2) și (iii) regiuni de dezvoltare. Sondajul este efectuat semestrial de BNR, de regulă în lunile martie și septembrie. Decalarea față de calendarul obișnuit a avut loc pe fondul contextului epidemiologic generat de pandemia COVID-19.

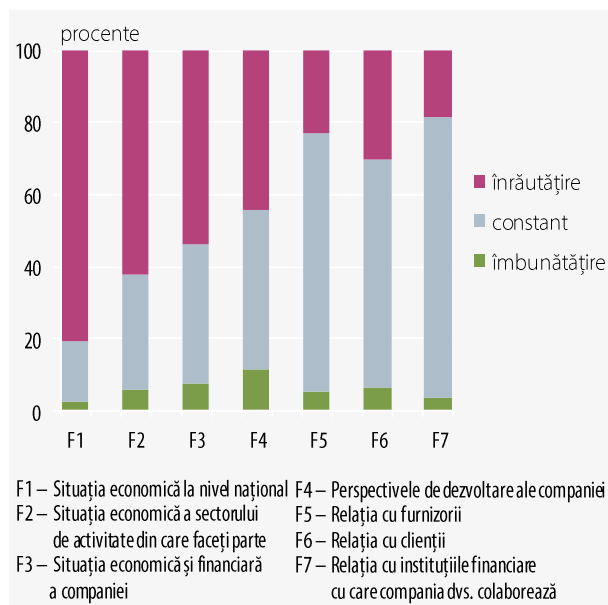
A. Accesul la finanțare al companiilor nefinanciare

Evoluția principalilor factori de influență asupra activității firmei

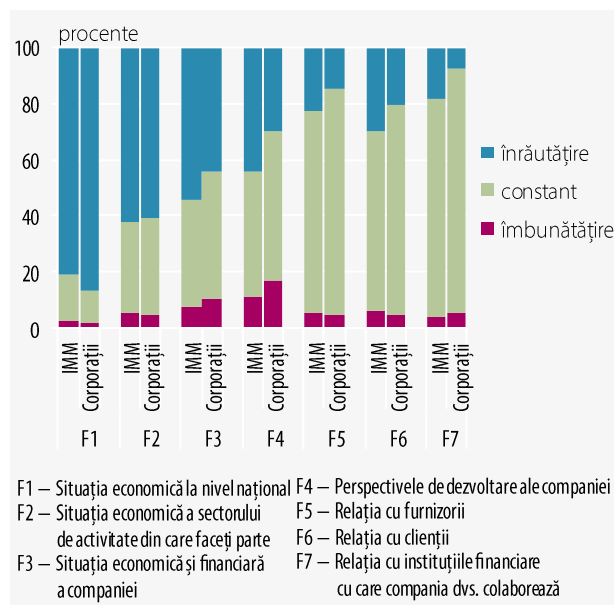
Percepțiile firmelor referitoare la situația macroeconomică sau specifică întreprinderilor, în mod individual, au înregistrat evoluții mixte. Incertitudinile generate de pandemia COVID-19 au determinat o proporție majoritară de firme să perceapă o înrăutățire a situației economice la nivel național (81 la sută) sau a situației sectorului de activitate din care face parte compania (62 la sută), Grafic 1. Cu toate acestea, majoritatea firmelor au apreciat că relațiile acestora cu furnizorii, clienții sau cu instituțiile financiare fie au rămas nemodificate, fie s-au îmbunătățit, iar perspectivele companiei de dezvoltare, în general, nu au fost afectate (55 la sută dintre firme au indicat ori îmbunătățire, ori menținere constantă).

Deși în ultimul raport corporațiile erau mai pesimiste decât IMM în privința situației economice la nivel național, a sectorului de activitate și a propriei firme, acest lucru s-a schimbat semnificativ în analiza curentă (Grafic 2). Doar la nivelul percepției economice generale corporațiile au depășit IMM în ceea ce privește ponderea celor care apreciază evoluția ultimelor șase luni drept o înrăutățire, însă la toți ceilalți factori, proporțiile IMM au depășit pe cele ale corporațiilor care au declarat deteriorări ale situației din ultimele șase luni sau ale perspectivei de dezvoltare. Acest lucru sugerează faptul că întreprinderile mici și mijlocii au fost categoria mai afectată, comparativ cu corporațiile, de efectele economice negative ale pandemiei COVID-19.

Grafic 1. Percepția companiilor nefinanciare asupra situației macroeconomice, evoluției sectorului de activitate sau întreprinderii, pentru perioada mai-octombrie 2020

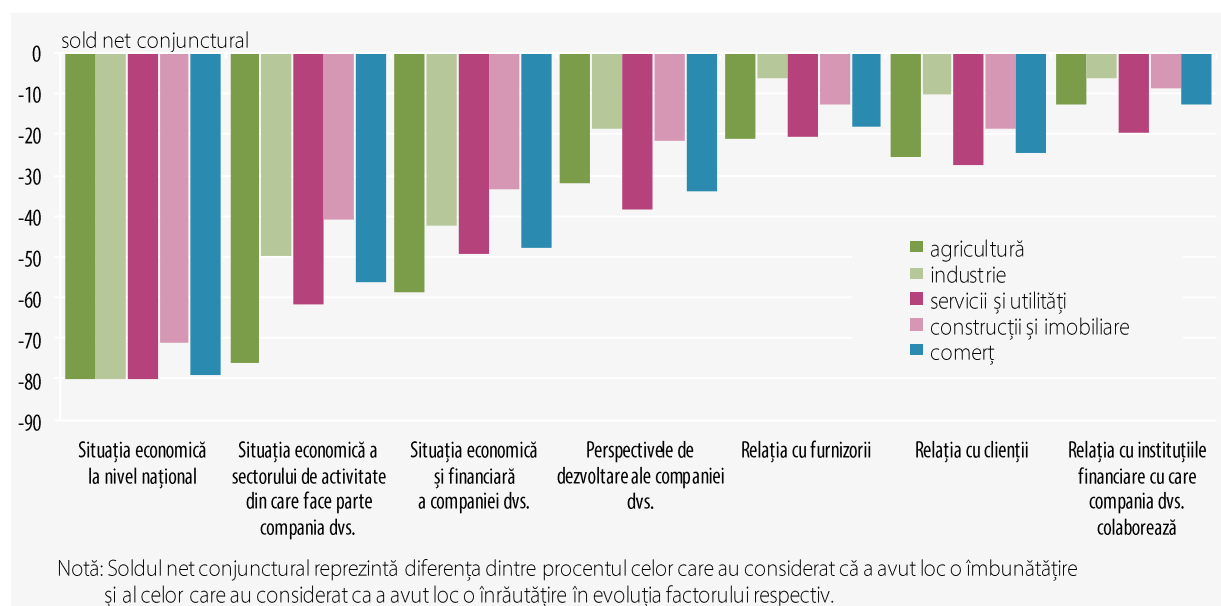

Grafic 2. Percepția companiilor nefinanciare asupra situației macroeconomice, evoluției sectorului de activitate sau întreprinderii, defalcat pe mărimea companiei, pentru perioada mai-octombrie 2020

Companiile din agricultură și din sectorul servicii și utilități au postat cele mai scăzute valori nete ale soldului conjunctural al factorilor referitori la situația macroeconomică, sectorială sau specifici întreprinderii. La polul opus se situează industria și domeniul construcții și imobiliare, în cadrul acestora aflându-se și cel mai mare procent de companii care au indicat perspective de dezvoltare a companiei (Grafic 3).

Grafic 3. Percepția companiilor nefinanciare asupra situației macroeconomice, evoluției sectorului de activitate sau întreprinderii, pentru perioada mai-octombrie 2020, pe principalele sectoare economice

Cele mai presante probleme ale companiilor

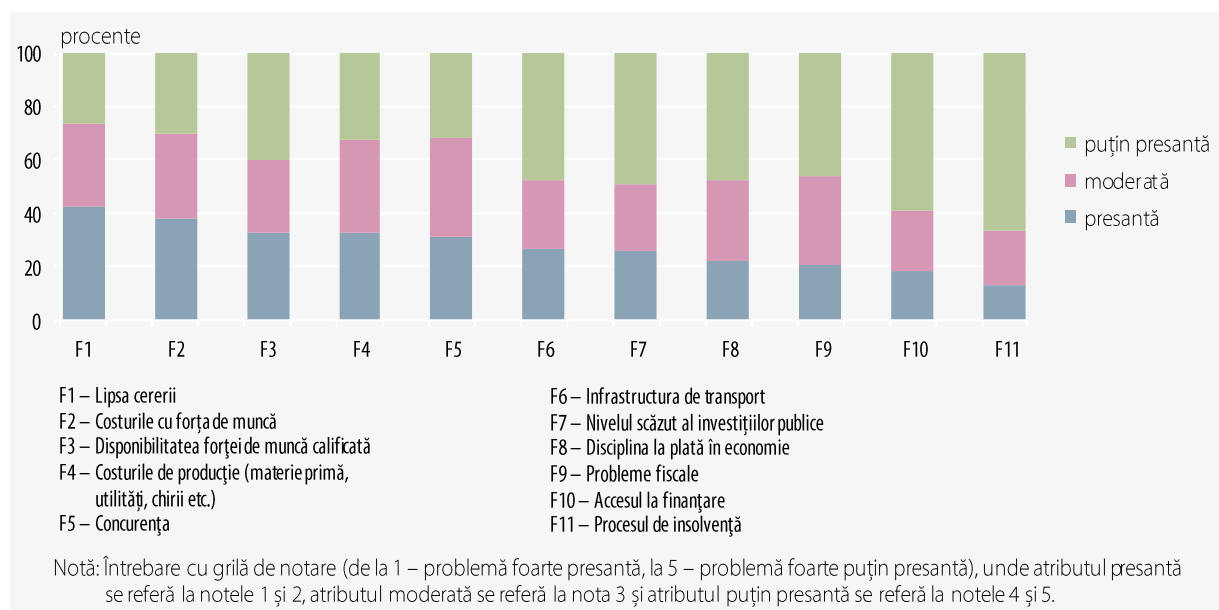
Lipsa cererii (42 la sută), costurile cu forța de muncă (38 la sută), disponibilitatea forței de muncă calificate (33 la sută) și costurile de producție (32 la sută) rămân cele mai presante probleme ale companiilor. Spre deosebire de perioada anterioară, se remarcă faptul că lipsa cererii a devenit problema cea mai pregnantă identificată de companii (Grafic 4).

Costurile cu forța de muncă au devenit o problemă mai presantă în contextul pandemiei COVID-19, ca urmare a măsurilor de prevenire a infecțiilor ce au generat costuri fixe suplimentare pentru companii, o reducere a productivității muncii și, implicit, majorarea costurilor unitare cu forța de muncă, în paralel unei contracții a vânzărilor, mai accentuată în sectoarele puternic și direct afectate de pandemie. Problema costurilor cu forța de muncă este evidențiată și de faptul că în trimestrul II 2020 ritmul anual de creștere a costurilor unitare cu forța de muncă pe ansamblul economiei s-a accelerat la circa 11 la sută, date fiind restrângerea activității economice în trimestrul II, precum și tendința companiilor de a menține un surplus de forță de muncă pe durata manifestării unui șoc negativ (comportament prevalent și în criza anterioară)².

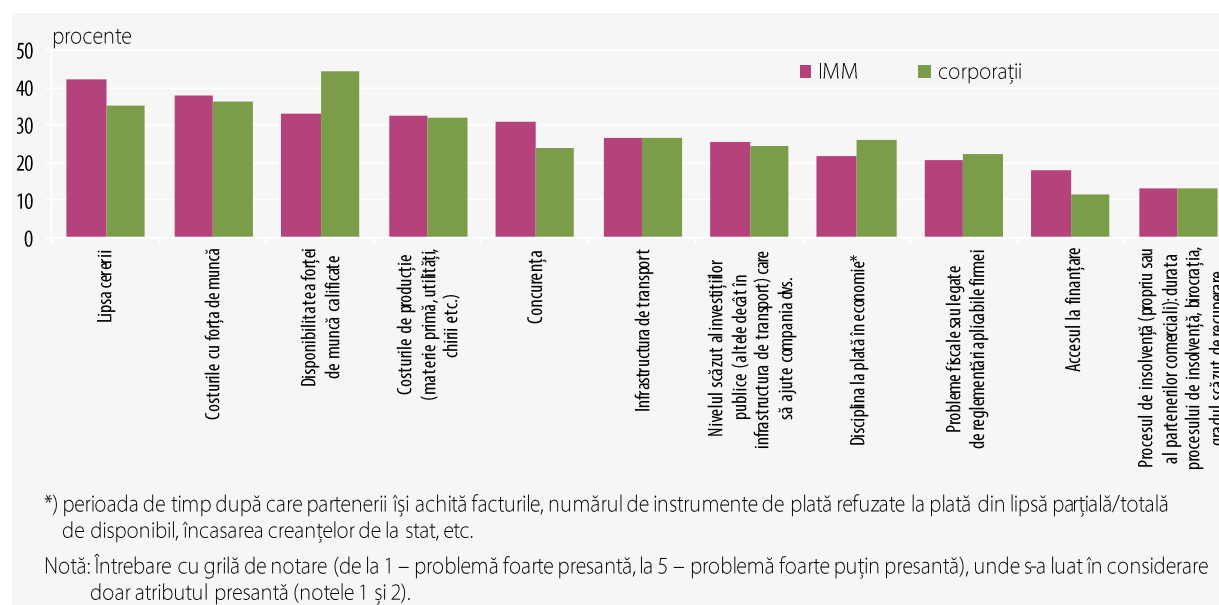
² Raport asupra inflației, noiembrie 2020.

În ceea ce privește disponibilitatea forței de muncă calificate, această problemă a fost mai stringentă în domenii precum construcții, comerțul *online*, serviciile de curierat, activitățile care pot fi efectuate de la distanță prin intermediul tehnologiei IT&C sau în sectorul sanitar și în activitățile esențiale (producție și comerț de bunuri alimentare, farmaceutice)³.

Grafic 4. Cele mai presante probleme ale companiilor nefinanciare în perioada mai-octombrie 2020

Grafic 5. Cele mai presante probleme ale IMM și corporațiilor în perioada mai-octombrie 2020

³ Raport asupra inflației, noiembrie 2020.

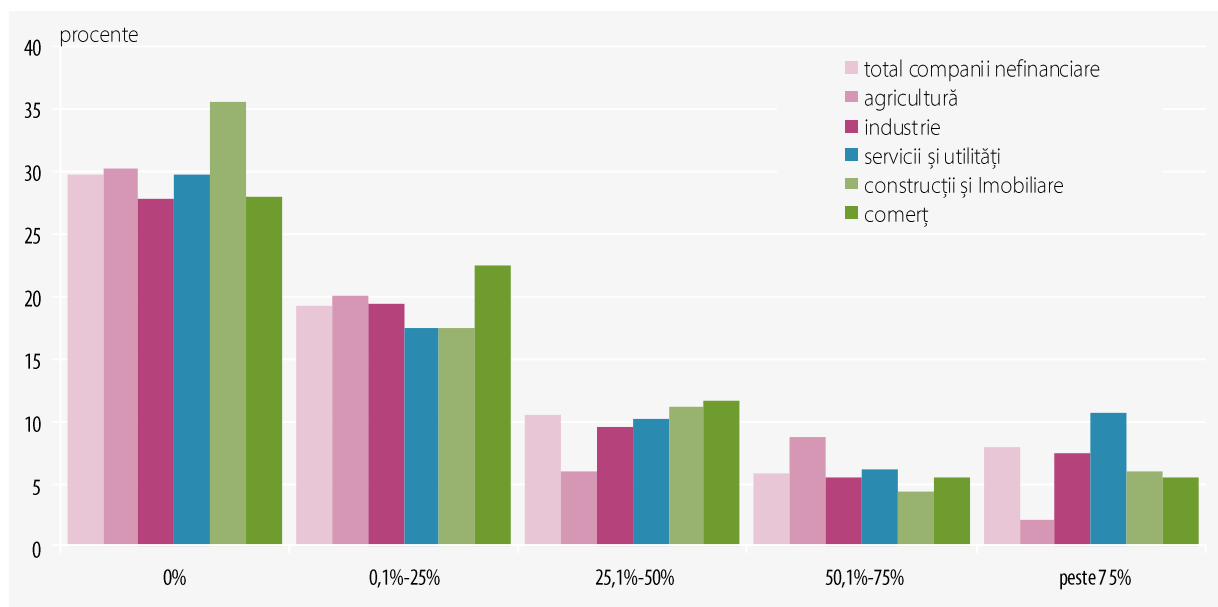
IMM sunt cele mai afectate de lipsa cererii (42 la sută), costurile cu forța de muncă (38 la sută) și disponibilitatea forței de muncă (33 la sută), Grafic 5. Pentru corporații, disponibilitatea forței de muncă reprezintă problema cea mai presantă (44 la sută). Problemele fiscale, accesul la finanțare și procesul de insolvență sunt problemele pe care cele mai puține companii le-au indicat ca fiind presante, atât la nivelul IMM, cât și în cazul corporațiilor.

Accesul la finanțare al companiilor se menține ca a doua cea mai puțin presantă problemă identificată de firme, ceea ce semnaleză că instituțiile de credit au menținut standardele de creditare în mare parte nemodificate, îndeplinind rolul de furnizare de lichidități economiei reale, inclusiv cu sprijinul politicilor implementate de BNR și al programelor de garantare a împrumuturilor instituite de Guvern.

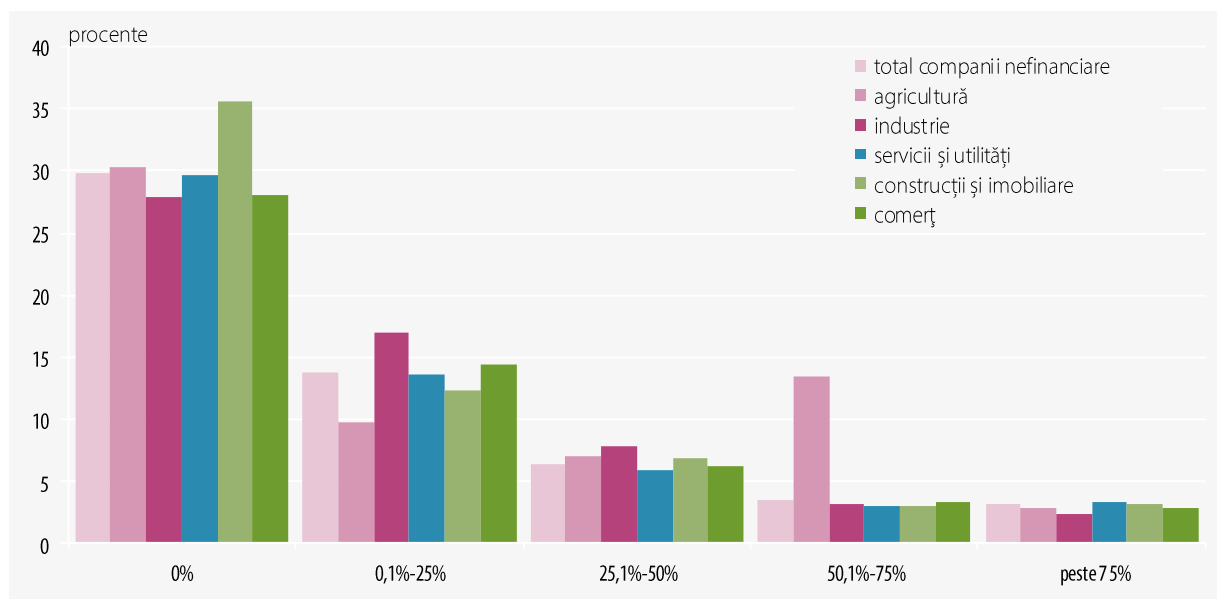
Efectele negative resimțite ca urmare a pandemiei de COVID-19

În contextul pandemiei COVID-19, în perioada mai-octombrie 2020, 44 la sută dintre companii au indicat că au fost influențate negativ din punct de vedere al cifrei de afaceri, iar din acestea doar 8 la sută dintre companii au fost afectate semnificativ (Grafic 6). Sectoarele comerț, servicii și utilități, precum și cel al industriei au fost cu cele mai semnificative proporții de companii afectate de criza COVID-19, în timp ce construcțiile și imobiliarele, respectiv agricultura, au înregistrat cele mai mari procente de companii neafectate de criză (Grafic 7).

Grafic 6. Ponderea companiilor din fiecare sector de activitate care au declarat că le-a scăzut cifra de afaceri

Grafic 7. Ponderea companiilor din fiecare sector de activitate care au declarat că le-a crescut cifra de afaceri

B. Capacitatea companiilor de a face față unor evoluții financiare nefavorabile

B1. Percepția companiilor asupra unor evoluții nefavorabile privind costul finanțării (rata dobânzii)

Percepția asupra unui nivel maxim suportabil al ratei dobânzii la credite

Pe fondul efectelor negative generate de pandemia COVID-19, nevoia de lichiditate în creștere a companiilor a căror cifră de afaceri a fost afectată este evidențiată și de scăderea substanțială a ponderii firmelor care au declarat că nu au nevoie de finanțare de la bănci sau instituții financiare nebancale (cu 13 puncte procentuale față de ediția precedentă a sondajului). Cu toate acestea, reducerea numărului firmelor care și-au schimbat opțiunea cu privire la accesarea de finanțare de la instituțiile financiare a fost însoțită și de majorarea numărului companiilor nefinanciare care apreciază că nivelul costului finanțării ar afecta capacitatea de a rambursa împrumutul și/sau activitatea companiei (creștere de la 22 la sută în septembrie 2019 la 36 la sută în octombrie 2020). Având în vedere nivelul redus al dobânzilor interbancare din ultima perioadă, provocarea este generată, mai degrabă, de robustețea situației financiare a firmelor, mai ales în condițiile în care o parte dintre acestea au înregistrat un regres

din cauza efectelor crizei sanitare. În intervalul octombrie 2019–octombrie 2020, pe fondul menținerii unei lichidități adecvate în sectorul bancar, s-a înregistrat scăderea ușoară, cu circa 2 puncte procentuale, a ponderii respondenților la chestionar care apreciază că nivelul costului finanțării nu ar afecta capacitatea de rambursare a împrumutului și nici activitatea companiei.

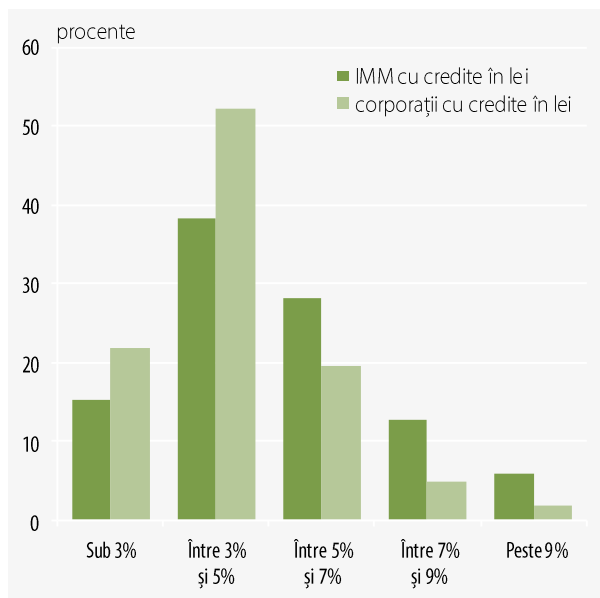
Extrapolând răspunsurile companiilor cu privire la nevoia de finanțare de la bănci sau instituții financiare nebancale se observă faptul că 49 la sută dintre firme resimt necesitatea de finanțare externă, însă 35 la sută din companiile respondente ar fi dispuse să contracteze un credit, fără să le fie afectată activitatea, doar dacă dobânda s-ar situa între 3 la sută și 9 la sută la creditele în moneda națională.

Atât pentru creditele în lei, cât și pentru cele în euro, dobânda maximă pe care firma ar fi dispusă să o plătească pentru a lua un credit (între 3 la sută și 5 la sută pentru creditele în lei, respectiv între 1 la sută și 2,5 la sută pentru creditele în euro) se situează sub dobânzile medii la credite din portofoliile instituțiilor de credit în cazul a 31 la sută, respectiv 26 la sută dintre companiile nefinanciare.

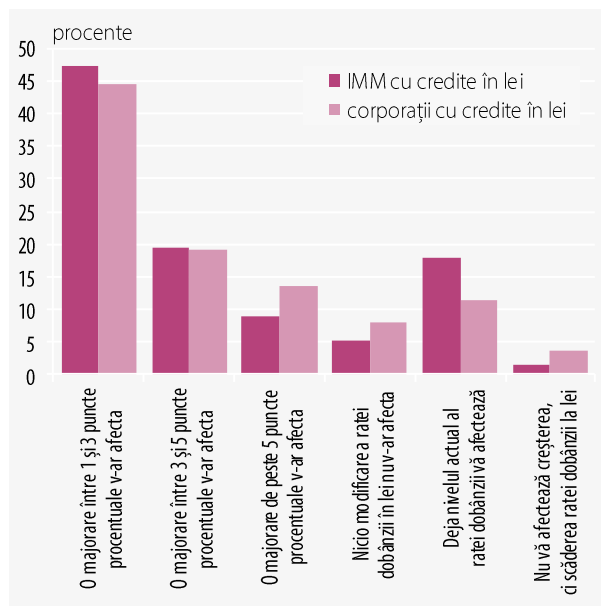
Percepția asupra unor posibile evoluții nefavorabile privind rata dobânzii

Majoritatea companiilor respondente, atât în cazul creditelor în lei, cât și în cel al creditelor în euro, au declarat că nu dețin astfel de tipuri de finanțare (75 la sută în cazul finanțărilor în moneda națională, respectiv 86 la sută în cazul împrumuturilor în euro). Dintre companiile care dețin credite în lei, cea mai mare pondere este reprezentată de către firmele care s-au împrumutat la o dobândă situată între 3 la sută și 5 la sută (41 la sută dintre companiile respondente), urmate de întreprinderile care beneficiază de un cost al creditelor contractate situat între 5 la sută și 7 la sută (pondere de 26 la sută). De menționat este faptul că 17 la sută, respectiv 5 la sută dintre firmele care au raportat că dețin credite în lei s-au împrumutat la un cost de sub 3 la sută, respectiv de peste 9 la sută. Pentru prima categorie balanța înclină în mod favorabil către companiile de talie mare, în timp ce în cazul celei de a doua categorii firmele care predomină în grupul creditelor acordate cu dobândă de peste 9 la sută sunt IMM. La creditele în euro se observă aceeași situație ca și în cazul împrumuturilor în moneda națională, în sensul că firmele de mari dimensiuni se împrumută mai ieftin decât companiile care au sub 250 de angajați. Principalul motiv al acestui decalaj este reprezentat de faptul că firmele mari dețin o situație financiară mult mai robustă comparativ cu cele care fac parte din sectorul IMM și pe cale de consecință riscul de credit asociat IMM este mult mai ridicat față de cel al corporațiilor. Un alt motiv ar putea fi puterea de negociere superioară a corporațiilor, comparativ cu cea a IMM. Acest aspect pledează pentru menținerea măsurilor de sprijin pentru sectorul IMM și pentru identificarea de soluții astfel încât firmele care nu sunt viabile din punct de vedere economic să iasă mai facil de pe piață, în vederea creșterii accesului la finanțare bancară (Graficele 8 și 10). Acest lucru este cu atât mai important cu cât România este țara care are cel mai redus nivel al intermedierei financiare dintre statele membre ale UE.

Grafic 8. Rata medie a dobânzii la creditele în lei pentru companiile nefinanciare care dețin credite în lei, noiembrie 2020

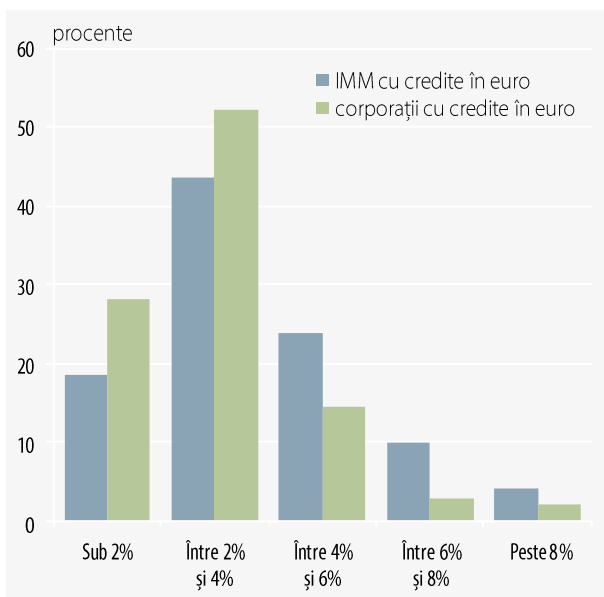

Grafic 9. Percepția companiilor nefinanciare asupra impactului unor posibile modificări viitoare privind rata dobânzii la credite în lei, noiembrie 2020

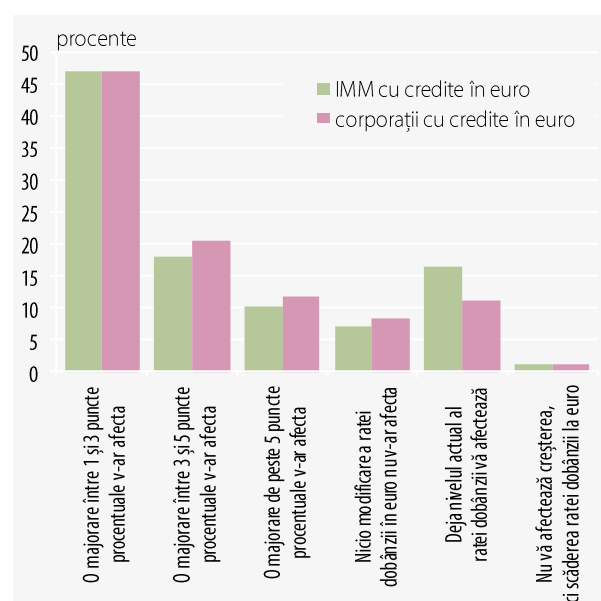

Analizând în structură situația firmelor care au contractat credite în lei și în euro se observă faptul că, în cazul IMM, ponderea celor care au declarat că sunt afectate de nivelul actual al ratelor dobânzilor este de 18 la sută pentru creditele în moneda națională, respectiv 12 la sută pentru creditele în euro. În cazul corporațiilor, ponderile sunt de 11 la sută la lei, respectiv 7 la sută la euro (Graficele 9 și 11).

Grafic 10. Rata medie a dobânzii la creditele în euro pentru companiile nefinanciare care dețin credite în euro, noiembrie 2020

Grafic 11. Percepția companiilor nefinanciare asupra impactului unor posibile modificări viitoare privind rata dobânzii la credite în euro, noiembrie 2020

B2. Percepția companiilor asupra unei evoluții nefavorabile a cursului de schimb al monedei naționale în raport cu moneda euro

Percepția asupra unei eventuale depreciere a monedei naționale

Opiniile companiilor nefinanciare sunt polarizate cu privire la deprecierea monedei naționale. Astfel, dacă pentru 44 la sută dintre companii moneda euro în raport cu leul se află la un nivel care le poate afecta activitatea, pentru 36 la sută din firme niciun nivel al deprecierei monedei naționale nu le-ar afecta activitatea.

În teorie, companiile a căror activitate de comerț exterior este preponderent axată din punct de vedere al volumelor pe export resimt mai puțin acut deprecierea monedei naționale în raport cu euro, comparativ cu contrapartida acestora, în speță firmele care sunt importatoare nete. Răspunsurile firmelor la sondaj reflectă această ipoteză, în sensul că 47 la sută dintre importatori sunt afectați de nivelul actual al parității euro-leu, în timp ce o pondere mai mică dintre exportatori, respectiv 34 la sută, resimt în mod negativ nivelul actual al cursului de schimb. În plus, 29 la sută dintre exportatori au declarat că niciun nivel al deprecierei nu le-ar afecta în mod negativ activitatea, în timp ce 13 la sută dintre importatori au optat pentru acest răspuns (Grafic 12).

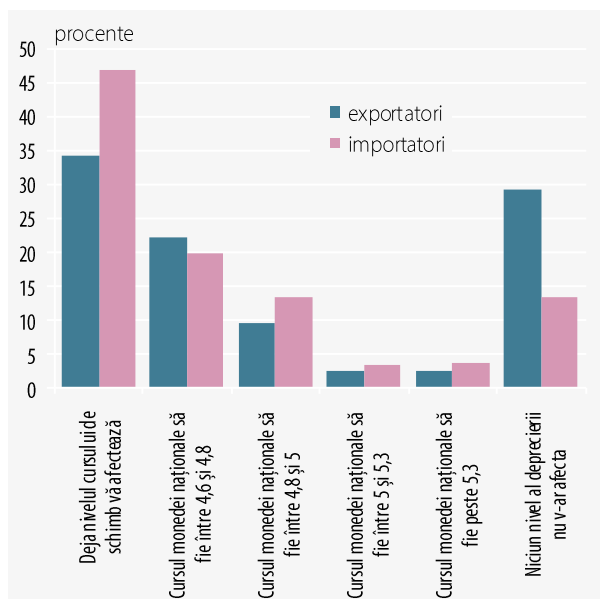
Analizând pe sectoare de activitate, se observă faptul că firmele din sectoarele agricultură și comerț sunt cele care au indicat că sunt mai afectate de nivelul actual al cursului de schimb. La polul opus se situează firmele din sectoarele servicii, utilități, construcții și imobiliare.

Percepția asupra unei eventuale aprecieri a monedei naționale

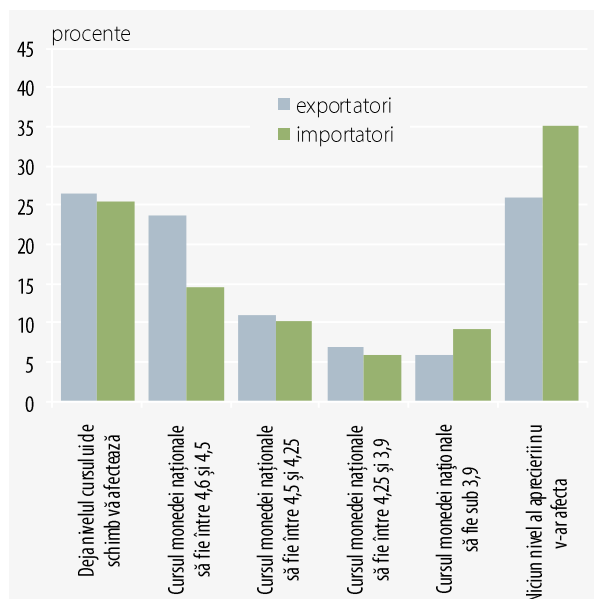
În mod firesc, o proporție mai ridicată dintre importatori au optat pentru răspunsul: „niciun nivel al aprecierii nu v-ar afecta”, în cazul scăderii parității euro-leu (35 la sută dintre importatori, respectiv 26 la sută dintre exportatori), Grafic 13.

Firmele de mari dimensiuni sunt mai sensibile, în mod negativ, comparativ cu IMM, în cazul unei eventuale aprecieri a leului (36 la sută dintre corporații au declarat că niciun nivel al aprecierii nu le-ar afecta, în timp ce 47 la sută dintre IMM sunt de aceeași opinie).

Grafic 12. Percepția companiilor exportatoare și importatoare asupra impactului unei posibile depreciere a monedei naționale, noiembrie 2020

Grafic 13. Percepția companiilor exportatoare și importatoare asupra impactului unei posibile aprecieri a monedei naționale, noiembrie 2020

Anexă: Metodologie sondaj

Sondajul este efectuat semestrial de BNR, de regulă în lunile martie și septembrie. Are la bază un chestionar care este transmis unui eșantion de aproximativ 11 000 de companii nefinanciare, dintre care circa 85 la sută sunt IMM, corporațiile fiind incluse exhaustiv. În ediția de față, sondajul s-a derulat în lunile octombrie și noiembrie 2020. Decalarea față de calendarul obișnuit a avut loc pe fondul contextului epidemiologic generat de pandemia de COVID-19.

Eșantionul este reprezentativ la nivel național și regional și este extras prin procedee statistice, după următoarele criterii:

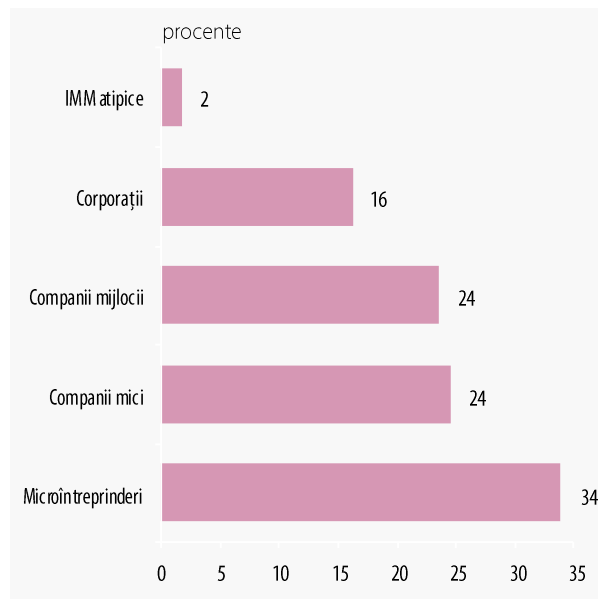
- clasa de mărime a companiei (microîntreprinderi, întreprinderi mici, întreprinderi mijlocii și corporații)⁴;
- sector de activitate, conform încadrării în CAEN Rev.2;
- regiuni de dezvoltare.

Structura eșantionului după criteriile de extragere a acestuia se prezintă astfel:

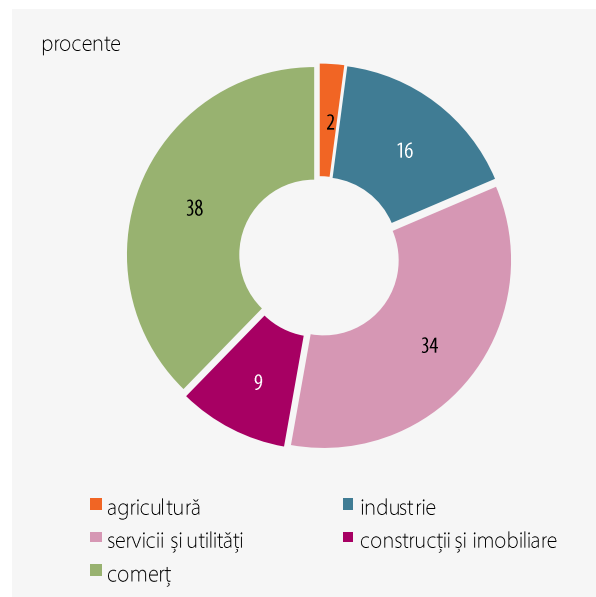
- după mărime: 34 la sută microîntreprinderi, 24 la sută companii mici, 24 la sută companii mijlocii, 16 la sută corporații și 2 la sută IMM atipice (Grafic A1);
- după principalele sectoare de activitate: 2 la sută în agricultură, 16 la sută în industrie, 34 la sută în servicii și utilități, 9 la sută în construcții și imobiliare și 38 la sută în comerț (Grafic A2);
- după regiunile de dezvoltare: 6 la sută Nord-Est, 7 la sută Sud-Est, 8 la sută Sud-Muntenia, 4 la sută Sud-Vest, 8 la sută Vest, 12 la sută Nord-Vest, 9 la sută Centru, 8 la sută Ilfov, 39 la sută București (Grafic A3).

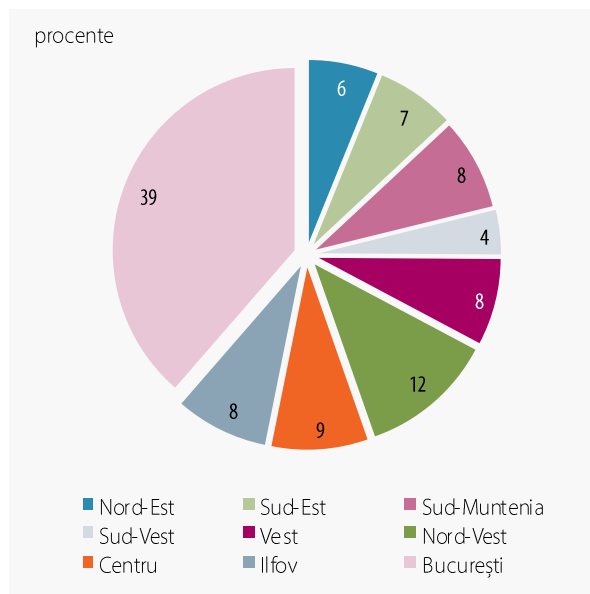
⁴ Firmele intră în categoria IMM dacă au: (i) mai puțin de 250 de angajați și (ii) cifra de afaceri mai mică de 50 milioane euro sau activul total mai mic de 43 milioane euro. Se clasifică în: A) microîntreprinderi dacă au: (i) mai puțin de 10 angajați și (ii) cifra de afaceri sau activul total mai mic de 2 milioane euro. B) întreprinderi mici dacă au: (i) între 10 și 50 de angajați și (ii) cifra de afaceri sau activul total mai mic de 10 milioane euro. C) întreprinderi mijlocii dacă au: (i) între 50 și 250 de angajați și (ii) cifra de afaceri sub 50 milioane euro sau activul total sub 43 milioane euro. Conform acestor definiții, rămâne o categorie de IMM atipice care nu poate fi încadrată în niciuna dintre cele trei categorii anterioare (ex: IMM cu număr de salariați sub 10, dar cu cifră de afaceri și active totale peste 2 milioane euro).

Grafic A1. Structura eșantionului după mărimea firmei

Grafic A2. Structura eșantionului după sectorul de activitate al firmei

Grafic A3. Structura eșantionului după regiunea de dezvoltare unde sunt înregistrate firmele

Analiza răspunsurilor

Răspunsurile la întrebări sunt analizate în funcție de forma în care acestea sunt prezentate, astfel:

- a) Pentru întrebările cu grilă de notare se pot urma trei paliere de analiză:
 - analiza răspunsurilor separat pentru notele indicând o dinamică pozitivă, pentru notele indicând o lipsă de dinamică și pentru notele indicând o dinamică negativă;
 - analiza răspunsurilor doar pentru notele indicând o anumită dinamică;
 - analiza în sold net conjunctural (calculat ca diferență între ponderea celor care au notat o evoluție/problemă ca fiind ascendentă/semnificativă și ponderea celor care au notat o evoluție/problemă ca fiind descendentă/nesemnificativă).
- b) Pentru întrebările cu răspuns multiplu sau întrebările cu răspuns unic: analiza ponderii celor care au ales o anumită variantă de răspuns în totalul respondenților.

În cazul întrebării „A1. Cum apreciați că au evoluat următorii factori în ultimele șase luni?”, soldul net conjunctural reprezintă diferența dintre procentul companiilor care au considerat că a avut loc o îmbunătățire și al celor care au considerat că a avut loc o înrăutățire în evoluția factorului respectiv. Un rezultat net pozitiv poate indica o îmbunătățire a situației economice la nivel național, a sectorului de activitate sau a companiei, precum și a perspectivelor de dezvoltare sau a relațiilor cu partenerii de afaceri.

În cazul întrebării „A2: Care sunt problemele cele mai presante cu care s-a confruntat compania în ultimele șase luni?”, soldul net conjunctural reprezintă diferența dintre procentul companiilor care au indicat o problemă ca fiind semnificativă și procentul companiilor care au indicat o problemă ca fiind nesemnificativă. Un rezultat net pozitiv înseamnă că o anumită problemă este semnificativă.

Opiniile acoperă evoluțiile din ultimele 6 luni pentru întrebările A1, A2, A3, A4.

Definirea companiilor cu credite și a companiilor fără credite în derulare

Separarea companiilor în companii care au credite în derulare și companii care nu au credite în derulare s-a realizat în funcție de selectarea variantei de răspuns f) „Compania nu are credite în lei (inclusiv leasing)”, respectiv „Compania nu are credite în euro (inclusiv leasing)” la întrebările B4 „Între ce valori evaluați că se situează rata medie a dobânzii la creditele în lei pe care le aveți contractate în prezent?”, respectiv B6 „Între ce valori evaluați că se situează rata medie a dobânzii la creditele în euro pe care le aveți contractate în prezent?”.

